

Nadnárodní korporace ve světové ekonomice

Mezinárodní politická ekonomie
2008

Vymezení nadnárodní korporace

Nadnárodní korporace (MNC)

- Podnik který zahrnuje **přímé zahraniční investice (FDI)** a vlastní nebo kontroluje aktivity „**přidávání hodnoty**“ hodnoty ve **více zemích**
- Nevztahuje se na společnosti, které jen **obchodují**
- Financuje své aktivity v zahraničí **přesunem financí** ze země **domovské** do země **hostitelské** – s cílem vlastnit nebo kontrolovat výrobní prostředky (alespoň 10%)

Firma je MNC pokud:

- Má **zahraniční filiálky**
- Operuje na **území několika zemí**
- Významné množství **aktiv**, majetku a zisku je **umístěno v zahraničí**
- **Zaměstnanci, akcionáři a manažeři** jsou **z různých zemí**
- **V zahraničí** jsou více než jen prodejní místa - **produkce**

MNC jako zdroj napětí

- Zásadní **rozhodnutí** činěna **mateřskou firmou**
- Rozšiřují **vliv managementu** – rozhodnutí o využití národních zdrojů – **za národní hranice**
- Rozhodnutí činěna na základě **strategie korporátního úspěchu**, bez ohledu na podmínky v dané zemi
- Napětí mezi **globální ekonomikou a teritoriálními politickými systémy** (podpora vs. podryvání politik)
- **Produktivní nástroj liberálního ekonomického řádu vs. instrument kapitalistické dominance**

Historie MNC

- Konec 19st. – přírodní zdroje – imperiální dělba práce
- 1914 – GB ½ FDI – od 1920 vedení USA
- 1945 – 1960 USA 2/3 MNC fil. (kapitálové kontroly a EHS) + LDC (přírodní zdroje)
- 60s – první Eur a Jap
- Vývoj počtu MNC:
 - 1969: 7,300
 - 1988: 18,500
 - 2000: 61,600 (927 000 filiálek)
- Růst objemu FDI:
 - 1988 – 180mld
 - 2000 – 1bil
- Oblasti produkce historicky: zemědělství – těžářství – bankovníctví – průmysl – elektronika
- Nejvýznamnější současné MNC: petrochemie, automobily, banky/pojišťovny, maloobchodní řetězce, strojírenství, elektronika
- Podíl USA: 60s – nic, 70s dovnitř 20%, 80s více dovnitř než ven

Současná pozice

MNC ve světové ekonomice:

- 10% GDP; 54 mil zaměstnanců; 1/3 světového obchodu;

Top 100 MNC disponuje (z celkového oběmu všech MNCs):

- 12% majetku, 14% prodeje, 13% zaměstnanců

Rozložení MNCs mezi AIC a LDC:

- 97 z top 100 z triády, 75% mateřských firem je v AIC

Pozice AIC:

92% vývozu a 70% dovozu FDI

Struktura FDI v LDC:

- 20% FDI do Asie (Čína 50%); LATAM 14% (Bra, Arg, Mex, Chil)

Významná změna v GE:

- mateřské firmy v LDC (Čína, H-K, S.Korea, Sing, Taiw, Venez, Mex, Braz) – výrazně menší velikost

Ekonomické zdůvodnění

- Velké **investice** do **vzdálených oblastí** nejsou intuitivní volbou – proč nejsou transakce **řešeny trhem**?
- MNC obchoduje mezi provozy které vlastní – **internalizace produkce**

Výhody místa:

- Přírodní zdroje (petrochemie a těžba)
- Velké místní trhy (automobily)
- Levné výrobní faktory (počítače)

Tržní selhání (firmy nejsou schopny profitovat z existujících lokálních výhod, pokud neinternalizují):

- Horizontální integrace: umístění provozů produkující stejné zboží pod jednu korporátní kontrolu (nehmotná aktiva)
- Vertikální integrace: mezitimní zboží – fáze produkce (problém vynucování dlouhodobých kontraktů, riziko oportunního chování)

Místo (proto je přeshraniční podnikání ziskové)+ **selhání** (proto je nutná internalizace)

- Horiz.: typicky průmysl – nehmotná aktiva+ velké trhy(automobily)/snížení nákladů(počítače LDC)
- Vertik: typicky přírodní zdroje - dlouhodobé kontrakty (petrochemie)
- Bez MNC: jen výhoda místa – normální obchod (textil)
- Tržní selhání bez výhod místa – integrované ale ne přeshraniční (non-trade)

Rozvojové země

- Koalice **cizích firem** s koloniálními **velmocemi** – **cizinci** na top pozicích, cizí hodnoty
- LDC chtějí **autonomii** na kolonistech, **kontrolu** nad existujícími **FDI** a **management** nových
- Nelze zaručit **vazbu** mezi **FDI** a **rozvojem**
- **Regulace**, nikoli blokace FDI – zákaz v **kritických sektorech** (ocel, veřejné služby, banky, nerosty)
 - Znárodnění: nerosty, elektřina, telekomunikace (kompenzace)
 - Regulace: majorita domácích akcionářů, omezení na repatriace zisků, kontrola cen mezi matkou a filiálkou
 - Požadavky na výkon: nákup domácích meziproductů, export produkce, omezení přístupu k lokálnímu kapitálu
- **EOS** – více otevřené – „export procesing zones“ (S. Korea)
- **ISI** – velmi restriktivní – nacionalizace, národní podíl (Indie, Brazílie)
- Od 80s **liberalizace**: regulace, znárodněné firmy = zklamání + dlužnická krize

Rozvinuté země

- Více **otevřené**, málo **regulace** (výjimka Japonsko, Francie), platí zákaz vlastnění kritických odvětví
- **Japonsko**: do 70s tvrdě regulováno (povolení, omezení vlastnictví, tlak na licence), od 80s žádné formální omezení (keiretsu)
- **Francie**: od 60s strach ze ztráty ekon.autonomie (high-tech) – schvalovací procedury+přednost domácích kupců, uvolněno 80s, dnes i pobídky
- **USA**: téma od 80s – nárůst FDI z Jap, označení kritických sektorů (počítače, polovodiče), možnost blokace převzetí z důvodu NI (Fairchild, Dubai Ports)
- **Investiční pobídky** od 90s: daňové prázdny, odpuštění cel, zrychlené odpisy, granty, subvencované půjčky (i 100k USD/prac.místo)

Mezinárodní regulace

- Není komplexně řešeno – **konflikt** mezi **exportéry** a **importéry**
- **Historická pravidla**: soukromé vlastnictví, vyvlastnění jen v obecném zájmu, kompenzace v plné výši, možnost dovolání se vlastní vlády
- Po **WWII** – **ITO**: US (exp.-obyčej) vs LDC (imp.-regulace)
- **NIEO**: maximalizace přínosu FDI pro **rozvoj** (právo na **kontrolu** nad všemi ek.aktivitami, právo **znárodnit** za přiměřenou kompenzací) + **kodex** (žádné zasahování do **vnitřních záležitostí**, primát rozvoje, **transfer** technologií, omezení **repatriace** zisků a jeho **reinvestic** do host.země)
- **AIC**: vlastní kodex 1982- chtějí **regulovat chování** hostitelských **zemí**
- **WTO**: uruguayské kolo – **TRIMS** (regulace politiky hostitelské země která má dopad na obchod)
- **US**: snaha zakázat regulace, podpora **Jap** a s výhradami **EU**
- **LDC**: rozvojové cíle musí převážet – omezení jen na opatření s **přímým a významným dopadem** na obchod, jinak jsou TRIMs oprávněné
- Multilateral agreement on investment – **MAI** - v rámci OECD 1995 – neúspěch (výjimky: půda, kultura, podpora investic)
- **Modifikace**: US tlačí na inkorporování pracovních a žp **standardů**; na stranu LDCs se přidávají antiglob **NGOs** a **odbory**